

Prosta spółka akcyjna – konstrukcja prawna i przegląd wybranych zagadnień

Agnieszka Żylińska

1. Wprowadzenie

Polskie prawo handlowe przechodziło liczne transformacje sięgające końca XVIII wieku – zmianie ulegała definicja przedsiębiorstwa, która początkowo rozumiana była przez pryzmat kupca, a nawet samo zastosowanie spółek czy działalności gospodarczych. Wraz z przekształceniami na gruncie ustrojowym, wojnami czy zmianami władzy zaczęto przystosowywać istniejące już prawo do potrzeb i wymogów tych, dla których zostało spisane.

O prawie handlowym jako odrębnej gałęzi prawa prywatnego, powiązanej z prawem cywilnym, możemy mówić dopiero od uchwalenia kodeksu handlowego, czyli od roku 1934. Od tego momentu proces jego kształtowania rozkładał się nierównomiernie. Okres degradacji przypadł na lata, w których Polska uzależniona była od Związku Radzieckiego i panowała gospodarka centralnie planowana – jej głównymi założeniami była zasada planowości i sterowanie gospodarką aktami o charakterze administracyjnym, co nie pozwalało na samostanowienie przedsiębiorców¹. Spółki i inne regulacje handlowe stały się bezużyteczne, a wraz z wejściem w życie kodeksu cywilnego z 1964 r. uchylono

¹ J. Frąckowiak, *Osiemdziesiąt lat polskiego prawa handlowego – wzloty, upadki oraz mozolna reaktywacja*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2015, nr 3644, s. 52–57.

dotychczasowo obowiązujący kodeks handlowy². Sytuacja zaczęła zmieniać się dopiero w momencie, gdy działania na masową skalę podjął Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, który doprowadził do zmian w statycznej i zmonopolizowanej gospodarce poprzez negocjacje z rządem. Te przyniosły ostatecznie wyczekiwane zmiany i przejście do gospodarki wolnorynkowej, działającej na podstawie zasady wolności – każdy ma prawo prowadzić własną działalność gospodarczą, popyt i podaż kreują się naturalnie, a ingerencja państwa znacząco zmalała. Tak ukształtowany system gospodarki stał się również konstytucyjną zasadą, wyrażoną w art. 20 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, natomiast w art. 22 mamy ustanowione jej ograniczenie, możliwe jedynie w drodze ustawy i ze względu na ważny interes publiczny³. Jak wskazuje Trybunał Konstytucyjny,

w płaszczyźnie konstytucyjnoprawnej społeczna gospodarka rynkowa wyznaczona jest z jednej strony przez podstawowe, tradycyjne elementy rynku w postaci wolności gospodarczej i własności prywatnej, z drugiej zaś przez solidarność społeczną, społeczny dialog i współpracę partnerów społecznych⁴.

2. Charakterystyka konstrukcji prawnej prostej spółki akcyjnej

Wybór formy organizacyjno-prawnej stanowi jeden z najważniejszych czynników, na jaki przedsiębiorca musi się zdecydować jeszcze przed rozpoczęciem działalności – to od niej będą zależeć zagadnienia finansowe, podatkowe, jak i prawne, a także udogodnienia lub bariery.

² Art. VI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. nr 16 poz. 94).

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483).

⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 stycznia 2001 (sygn. akt K 17/00).

Prosta spółka akcyjna weszła w życie z dniem 1 lipca 2021 roku na podstawie przepisów z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw⁵. Z *ratio legis* wynioskować można, że ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie nowej formy organizacyjno-prawnej, idąc za głosem przedsiębiorców negatywnie odbierających szybki rozwój technologiczny i zmiany, jakie powoduje na rynku⁶. Należy również zauważyć, że wprowadzenie do systemu prawnego nowej spółki stanowiło jeden z celów projektu „100 zmian dla firm – Pakiet ułatwień dla przedsiębiorców”⁷, jednak nie poparła go żadna gruntowna analiza runku czy gospodarki, a jedynie ankieta wśród społeczeństwa. Wprowadzona forma miała odpowiadać potrzebom przedsiębiorstw ukierunkowanych na rozwój technologicznych i innowacyjność, czyli start-upów.

Pierwszym ułatwieniem dla prostej spółki akcyjnej miało być odejście od rygoru i surowości uregulowań prawnych przewidzianych dla statutu spółki akcyjnej. W związku z tym akcjonariusze uzyskali możliwość kształtowania niektórych postanowień umowy w sposób dowolny, ale niesprzeczny z przepisami bezwzględnie obowiązującymi albo naturą stosunku prostej spółki akcyjnej. Gwarantem takiej swobody miała być egzemplifikacja nowych regulacji k.s.h. prowadzona poprzez ocenę, czy dany przepis służy ochronie interesów wierzycieli spółki oraz akcjonariuszy mniejszościowych⁸.

⁵ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1655 ze zm.).

⁶ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 3236/VIII kadencja, s. 1, <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236>, dalej: druk sejmowy nr 3236.

⁷ Ministerstwo Rozwoju, *Pakiet „100 zmian dla firm”*, s. 11 (dostęp: 11.11.2024).

⁸ S. Nędzyński, *Prosta spółka akcyjna jako remedium na problemy polskich start-upów*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM” 2017, nr 7, s. 233–248.

Mimo zaliczenia prostej spółki akcyjnej do spółek kapitałowych jej kapitał został nazwany kapitałem akcyjnym, a nie zakładowym. Zgodnie z art. 300³ oraz 300¹⁹ k.s.h. zostaje on zasilony zarówno wkładami kapitałowymi, jak i obowiązkowymi odpisami z zysku⁹. Co ciekawe, sama jego wysokość nie jest ujawniania, mimo że należy zgłosić ją do KRS, a co za tym idzie – nie stosuje się do zmian w jej zakresie przepisów o zmianie umowy spółki. Należy jednak zauważyć, że w odróżnieniu od spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub spółki akcyjnej minimalna wysokość kapitału akcyjnego PSA może wynosić jedynie 1 zł, co wskazuje na jej elastyczność majątkową. Tym samym należy zapewnić wzmocnioną ochronę wierzycieli, co w polskim prawie handlowym dokonuje się przez test wypłacalności zgodnie z art. 300¹⁵ § 5 – jego istotą jest prognoza zdolności do regulowania wymagalnych zobowiązań spółki¹⁰. Mimo to k.s.h. nie przewiduje żadnego realnego środka mającego chronić wierzycieli w sytuacji powzięcia przez zarząd wadliwej uchwały z pominięciem tego testu. Regulacje PSA przewidują również rezerwę na pokrycie przyszłych strat poprzez utworzenie odrębnego kapitału zapasowego w wysokości co najmniej 8% zysku za dany rok obrotowy, do czasu aż kapitał ten osiągnie sumę co najmniej 5% sumy zobowiązań spółki wynikającej z zatwierdzonego sprawozdania finansowego za ostatni rok obrotowy¹¹. Wadą takiego rozwiązania w kontekście przedsiębiorstw działających w kierunku innowacyjności czy rozwoju technologicznego jest jednak fakt, iż w większości takie działania wymagają znacznego pokrycia w początkowych fazach projektu, co pozwoli uzupełnić kapitał w późniejszym czasie

⁹ Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18).

¹⁰ T. Okos, *Założenia reformy kodeksy spółek handlowych w zakresie projektowanej prostej spółki akcyjnej (PSA) – wybrane zagadnienia*, [w:] J. Helios, W. Jedlecka, A. Kwieciński (red.), *Prawo wobec wyzwań współczesności. Wybrane problemy teoretycznoprawne i dogmatycznoprawne*, Wrocław 2019, s. 170–171.

¹¹ Art. 300¹⁹ kodeksu spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18).

i sfinansować główny cel spółki. Tym samym ochrona wierzycieli zostanie przesunięta na dalszy plan.

Wkłady do PSA obejmują zarówno wkłady pieniężne, jak i niepieniężne, rozumiane nawet jako praca czy usługi, a więc odmiennie niż w innych spółkach kapitałowych. Taka forma regulacji spowodowała zmianę w istniejącym już art. 14 § 1 k.s.h. Mimo to wyłącznie wkłady kapitałowe, takie jak pieniądze czy aporty, mogą zostać wniesione na kapitał akcyjny, ponieważ zwiększają jego wartość, niekiedy wpływając na uprawnienia akcjonariusza¹². Tak jak w przypadku S.A. akcje są zdematerializowane i beznominałowe oraz dla istnienia spółki wymagane jest prowadzenie rejestru akcji – elektronicznego wykazu akcjonariuszy, niezbędnego dla zarządzania udziałami i ich kontroli w spółce¹³. Regulacje PSA wprowadzają znaczną swobodę w obrocie akcjami, tak aby ułatwić proces nabywania inwestorów i tym samym finansowanie działalności start-upu. Dzięki nim akcje nie posiadają wartości nominalnej i mogą być objęte za każdy wkład o wartości nominalnej, a do ich zbycia wystarczy forma dokumentowa – skutek nastaje w momencie wpisania do rejestru akcjonariuszy¹⁴.

Regulacje dotyczące prostej spółki akcyjnej przewidują również swobodę w zakresie kształtowania stosunków korporacyjnych dotyczących organów zarządczo-nadzorczych. Akcjonariusze mogą wybrać między systemem monistycznym a dualistycznym. Pierwszy z nich polega na rozdzieleniu funkcji zarządczych i nadzorczych na dwa organy, natomiast drugi skupia je w obrębie jednego, tj. rady dyrektorów¹⁵. Zaletą modelu dualistycznego jest umożliwienie zarządowi skupienia się

¹² A. Sobiech, M. Sobiech, *Prosta spółka akcyjna – o potencjalnych atrybutach nowej spółki kapitałowej*, „Doradztwo Podatkowe Biuletyn Instytutu Studiów Podatkowych” 2021, nr 4, s. 37.

¹³ Ibidem, s. 38.

¹⁴ T. Okos, op. cit., s. 168–169.

¹⁵ P. Kubera, *Prosta spółka akcyjna szansą dla innowacyjnych start-upów?*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2021, nr 83, s. 54–56.

na prowadzeniu spraw spółki oraz działania wyłącznie w jej interesie, co pozwala na większy procent niezależności. W tym zestawieniu rada nadzorcza sprawuje kontrolę nad działaniami zarządu i nie ma prawa do bezpośredniej ingerencji. W modelu monistycznym obie te funkcje skupione są w rękach jednoosobowej lub kolegialnej rady dyrektorów, co może załagodzić problemy z przepływem informacji czy dostępem do nich przy istnieniu zarządu i rady nadzorczej¹⁶. Przyznanie swobody w zakresie wyboru modelu w strukturze organizacyjnej należy ocenić pozytywnie i rozważyć wprowadzenie takiego rozwiązania przy pozostałych formach organizacyjno-prawych.

3. Wnioski

Z danych i badań wynika, iż start-upy w Polsce przeważnie działają jako spółki z ograniczoną zdolnością albo jednoosobowa działalność gospodarcza, natomiast niewielki procent to spółki akcyjne¹⁷. Polskie prawo handlowe ma współcześnie wiele form organizacyjno-prawnych, które może zaoferować nowo zakładającym się przedsiębiorstwom – wśród nich istnieją także pośrednie formy, takie jak spółka z o.o. czy spółka komandytowo-akcyjna. O ile PSA ma swoje zalety, przede wszystkim uproszczoną strukturę likwidacji i rejestracji, brak wymaganego kapitału zakładowego czy też możliwość objęcia wkładów w zamian za pracę lub wkład intelektualny, należy zauważyć, że w parze z nimi idą wskazywane w doktrynie wady. Jedną z nich jest brak odpowiedniej ochrony wierzycieli i wątpliwość testu wypłacalności jako zabezpieczenia ich interesów. Sprzeczny z obowiązującym prawem może

¹⁶ I. Jarosz, *Monistyczny system organów spółki kapitałowej w prawie polskim? Prosta spółka akcyjna i jej organy*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny” 2019, nr 48, s. 49–52.

¹⁷ M. Beauchamp, J. Krysztofiak-Szopa, A. Skala, *Polskie startupy. Raport 2018*, Fundacja Startup Poland, Warszawa 2018, s. 12.

się również wydawać fakt, iż prosta spółka akcyjna dopuszcza sytuację, w której spółka może nie posiadać majątku, a wspólnicy zwolnieni są z odpowiedzialności za jej zobowiązania. Należy jednak zauważyć, iż reforma obecnie istniejących form organizacyjno-prawnych poprzedzona gruntowną analizą przyniosłaby znaczącą poprawę przedsiębiorstw typu start-up, a przede wszystkim spółki z o.o. jako lidera na rynku polskim.